

Lagändringarnas inverkan på verksamhetsmodellen för recept fr.o.m. 1.11.2021

Specialsakkunnig, provisor Annika Koivisto
29.9.2021

Institutet för hälsa och välfärd

Begäran om samtycke till att läsa uppgifterna i Receptcentret frångås i samband med vårdssituationer

- Lag om ändring av lagen om elektroniska recept (786/2021) träder i kraft 1.11.2021
- **I samband med vårdssituationer behöver man inte längre begära patientens samtycke till att läsa de uppgifter som finns lagrade i Receptcentret.** De uppgifter som finns i Receptcentret får **med stöd av lag** lämnas ut till tjänste-producenter inom social- och hälsovården och läkemedels-förskrivare för ordnande och genomförande av patientens hälso- och sjukvård.

Apoteksärenden

- Apoteket kan även i **fortsättningen** på **muntlig begäran** av patienten eller den som handlar för patientens räkning söka nödvändiga uppgifter i Receptcentret för expediering av ett läkemedel.
- Muntlig begäran av patienten krävs även för:
 - att kunna skriva ut en sammanställning, inkl. en kopia av elektroniska läkemedelsrecept (för en utlandsresa)
 - utredning av helhetsmedicineringen
 - makulering av ett läkemedelsrecept av terapeutiska skäl
 - begäran om förnyelse av ett recept

Om patienten har gett en annan person en skriftligt undertecknad eller elektronisk fullmakt att sköta apoteksärendena, kan den person som handlar för patientens räkning begära alla ovan nämnda åtgärder.

Utlämnande av receptuppgifter till apotek i de övriga länderna i Europa

- Samtycke till gränsöverskridande elektroniska läkemedelsrecept upphävs först den 1 januari 2023. Fram till det kräver utlämning av uppgifter från Receptcentret till apotek i andra länder i Europa ett skriftligt samtycke, som endast kan ges en myndig person via tjänsten Mina Kanta-sidor.
- Efter den 1 januari 2023 kan även personer under 18 år sköta ärenden med gränsöverskridande recept.

Information till patienten

- **Informationens betydelse ökar då samtycke frångås.**
- Informerandet av kunden gäller alla Kanta-tjänster (tidigare separat information)
- Patienten kan informeras:
 - muntligt på en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård, skriftligt eller via elektronisk informationsförmedling
 - via tjänsten Mina kanta-sidorna

Patienten har rätt att förbjuda att uppgifterna i Receptcentret lämnas ut

- Patienten har rätt att förbjuda att uppgifter om enskilda recept lämnas ut från Receptcentret till social- och hälsovården eller apoteken.
- Förbudet gäller tills vidare och det kan alltid återtas.
- **Om kunden har förbjudit att receptuppgifter lämnas ut, krävs en patientanvisning eller en utskrift av receptsammanställningen för att läkemedlet ska kunna expedieras.**
- En myndig patient kan ge eller återta ett förbud
 - i tjänsten Mina Kanta-sidor eller
 - be den yrkesutbildade inom hälsovården som vårdar honom eller henne att anteckna eller återta förbudet via patientdatasystemet.

Information till patienten om förbudens effekter

- Patienten ska informeras om att förbudet även gäller situationer där patienten är medvetslös på grund av en akut livshotande sjukdom eller skada och på så sätt oförmögen att återta sitt förbud. **Patienten kan emellertid uppge i samband med förbuden att de inte gäller i nödsituationer.**
- Det lönar sig att berätta för patienten om hur **förbudet inverkar på läkemedelsbehandlingen**, t.ex. om att det inte kan göras en helhetsbedömning av läkemedelsbehandlingen på apoteket eller inom hälso- och sjukvården.
- Recept som patienten förbjudit kan **inte expedieras från apotek i andra länder i Europa.**
- Den person som behandlar förbud ser de recept som patienten eventuellt tidigare förbjudit i samband med att förbudsdokumentet skrivs ut.
- En användare som återtar förbuden ser alla recept som patienten förbjudit.
- Om registreringen av förbudshandlingen misslyckas/fördröjs ska användaren informera patienten om att det dröjer innan förbudsändringen träder i kraft.

Minderårigs beslutsförmåga

- När en minderårig uträttar ärenden inom hälso- och sjukvården ska en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården bedöma om den minderåriga själv kan besluta om sin vård.
- Om en minderårig bedöms ha beslutsförmåga, ska man också anteckna om den minderåriga förbjuder eller tillåter att uppgifter lämnas ut till vårdnadshavarna.
- Om den minderårigas beslutsförmåga inte kan utredas, överläts inte uppgifterna i receptet till vårdnadshavaren, och vårdnadshavaren kan således inte sköta ärenden som gäller receptet innan beslutsförmågan har säkerställts.
 - **Det är viktigt att utreda beslutsförmågan inom hälso- och sjukvården!**
- Verksamhetsmodellen som trädde i kraft den 1 oktober 2020 beskrivs närmare i dokumentet [Minderåriga och Kanta-tjänsterna: verksamhetsmodeller för hälso- och sjukvården och apoteken.](#)

Minderårig sköter ärenden

- En minderårig kan hämta alla de läkemedel som förskrivits honom eller henne från apoteket.
- **Beträffade recept i fråga om vilka en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården har bedömt att den minderåriga kan fatta beslut om sin vård kan den minderåriga själv:**
 - på Mina Kanta-sidorna läsa information om sina recept och förskrivningar samt skriva ut en sammanställning av recepten
 - begära ett sammanställning av recepten inom hälso- och sjukvården och på apoteket
 - begära en utredning av helhetsmedicineringen
 - begära förnyelse av ett recept
 - ge ett skriftligt samtycke till utlämnande av uppgifter från Receptcentret i situationer som inte har samband med vården
- **Endast inom hälso- och sjukvården:**
 - be en tillhandahållare av hälso- och sjukvårdstjänster att på receptet införa ett förbud om utlämnande av uppgifter eller att återta förbudet
 - förbjuda utlämnande av uppgifter till vårdnadshavare och återta förbudet att utlämna uppgifter till vårdnadshavare

Den minderårigas vårdnadshavare eller lagliga företrädare

- En minderårigs vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare som har rätt att sköta patientens hälsoärenden kan sköta alla ärenden som gäller sitt minderåriga barns recept i fråga om de recept, för vilka en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården har bedömt att den minderåriga är oförmögen att själv besluta om sin vård och de recept för vilka den minderåriga har tillåtit utlämnande av uppgifter till sina vårdnadshavare.
- En minderårig patients vårdnadshavare och andra lagliga företrädare har **dock inte rätt att utfärda förbud mot utlämnande av recept eller att återta utlämningsförbud som har utfärdats av en minderårig med beslutsförmåga.**
- Obs. En förälder till ett omhändertaget barn i vård utom hemmet är inte barnets vårdnadshavare eller lagliga företrädare och kan då inte på den minderårigas vägnar sköta ärenden som gäller uppgifterna i Receptcentret.
 - Personen kan emellertid hämta ut en minderårigs specificerade läkemedel på apoteket, t.ex. utifrån en patientanvisning eller en receptsammanställning.

Utlämnande av uppgifter från Receptcentret trots förbud

- Uppgifterna i receptcentret (13 § i lagen om elektroniska recept (61/2007)) får trots patientens förbud lämnas ut:
 1. till en **läkare som förskriver HCl-läkemedel och narkotiska läkemedel**, för vilken alla uppgifter om HCl-läkemedel och narkotiska läkemedel som ordinerats patienten samt expedieringsuppgifterna visas.
 2. till tillhandahållaren av tjänster inom hälso- och sjukvården eller socialvården som ansvarar för att förnya en läkemedelsförskrivning, och till läkemedelsförskrivaren **de uppgifter om ett recept som patienten begärt att ska förnyas**
 3. **när vårdrelationen fortsätter** till tillhandahållaren av tjänster inom social- och hälsovården **som har upprättat de handlingar som sparats i Receptcentret samt till läkemedelsförskrivaren uppgifter om de handlingar som tillhandahållaren av tjänster har sparat i Receptcentret och expedieringsuppgifter på basis av dem**
 4. till läkemedelsförskrivaren oberoende av vårdförhållandet **de recept som apoteket sparat i Receptcentret och i vilka personen har antecknats som läkemedelsförskrivare** samt expedieringsuppgifter i anslutning till dessa läkemedelsrecept
 5. i brådskande situationer (s.k. nödsökning) till tillhandahållaren av tjänster inom hälso- och sjukvården eller socialvården eller till en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården om recept som sparats i Receptcentret och uppgifter om expediering av recepten, **om patienten har meddelat ett förbud om utlämnande av uppgifter, men separat har meddelat att uppgifterna är tillgängliga i brådskande situationer trots förbud mot utlämnande.**

Utlämnande av uppgifter från Receptcentret utanför en vårdssituation

- I situationer som inte har samband med vården får uppgifter från Receptcentret lämnas ut (13 § i lagen om elektroniska recept (61/2007)):
 - till teknisk personal som är anställd hos en tillhandahållare av hälso- och sjuk-vårdstjänster, Folkpensionsanstalten eller en leverantör av informationssystem och som ansvarar för att de elektroniska recepten fungerar **i den omfattning som utredningen av störningar och fel förutsätter.**
 - till den tillhandahållare av hälso- och sjukvårdstjänster eller socialvårdstjänster som har upprättat en handling som sparats i Receptcentret för **utredningar i anslutning till ett tillsynsärende** uppgifter om de handlingar som tjänstetillhandahållaren har sparat i Receptcentret och de expedieringar som gjorts på basis av dem.

Uträttande av ärenden för patientens räkning i situationer som gäller Receptcentrets uppgifter

- Ärenden som gäller Receptcentrets uppgifter kan på patientens vägnar skötas av:
 - patientens vårdnadshavare eller en annan laglig företrädare som har rätt att sköta patientens hälsoärenden
 - en person med patientens elektroniska eller skriftliga fullmakt
 - en representant för en organisation med patientens skriftliga fullmakt
- Med annan laglig företrädare avses patientens officiella intressebevakare som förordnats att sköta ärenden som gäller patientens hälsa.
 - Med laglig företrädare kan också avses till exempel det organ som ansvarar för socialvården, om ett barn har omhändertagits av det organ som ansvarar för socialvården.
 - En intressebevakare som förordnats enbart för huvudmannens ekonomiska angelägenheter har inte rätt att företräda patienten i ärenden som gäller recept.
 - Patientens intressebevakare och intressebevakarens uppgift kan bevisas med ett utdrag ur registret över förmyndarskapsärenden.

Laglig företrädare för en myndig omyndigförklarad

- En laglig företrädare som har rätt att sköta patientens hälso-ärenden kan sköta alla ärenden som gäller recepten för en myndig omyndigförklarad patients räkning. Personen kan också förbjuda utlämnande av uppgifter och återta dem, om den omyndigförklarade inte kan förstå sakens betydelse. Förbud om utlämnande av uppgifter och återtagande av det kan dock endast göras avseende tillhandahållare av hälso- och sjukvårdstjänster.
- Om patienten förstår förbudets betydelse kan han eller hon själv (23 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet 442/1999 och 6 § 2 och 3 mom. i lagen om patientens ställning och rättigheter 785/1992) besluta om förbud eller att återta förbudet. Huruvida en myndig omyndigförklarad person förstår betydelsen av ett förbud eller återtagandet av det bedöms inom hälso- och sjukvården i samband med att patienten uträttar sina ärenden.

Person som handlar med patientens fullmakt – Skriftlig fullmakt 1/2

- En patient med rättshandlingsförmåga, dvs. en myndig patient, kan med en skriftlig fullmakt ge en person som han eller hon utsett rätt att sköta ärenden som gäller Receptcentrets uppgifter inom social- eller hälsovården eller på apoteket.
- En person som handlar med patientens skriftliga fullmakt har samma rättigheter som om patienten själv uträttade ärendet.

Person som handlar med patientens fullmakt – Skriftlig fullmakt 2/2

- En skriftlig fullmakt görs **på fullmaktsblanketten i Recepttjänsten på Mina Kanta-sidorna** för varje befullmäktigad person separat för varje tillhandahållare av social- och hälsovårdstjänster och apotek.
 - En fullmakt som getts en **tjänstetillhandahållare** gäller tills vidare.
 - En fullmakt som getts **ett apotek** kan ges för ett besök eller för tre år i sänder.
 - Uppgiften om fullmakten registreras i apoteks- eller patientdata-systemet.
- Patienten kan när som helst återkalla fullmakten. Återkallelsen görs skriftligen hos den tillhandahållare av social- eller hälsovårdstjänster eller det apotek som befullmäktigats.

Elektronisk fullmakt

- Patienten kan med en elektronisk fullmakt som getts via Suomi.fi-tjänsten ge en person som han eller hon utsett rätt att sköta ärenden som gäller Receptcentrets uppgifter på Mina Kanta-sidorna och/eller på apoteket (separata fullmakter). Den person som patienten utser ska vara myndig. För att kunna sköta ärenden elektroniskt ska personen också ha en officiell finländsk personbeteckning.
- För varje fullmakt ska ett slutdatum anges, som kan vara högst 25 år från den dag då fullmakten fastställdes. Patienten kan när som helst återkalla fullmakten.

Representant för en organisation som handlar med patientens skriftliga fullmakt 1/2

- Patienten kan med en skriftlig fullmakt också ge en organisations representant rätt att sköta ärenden som gäller läkemedelsbehandlingen hos en utsedd tillhandahållare av social- eller hälsovårdstjänster eller på ett apotek.
 - Organisationen kan till exempel vara en enhet för hemvård eller serviceboende, en enhet för missbrukarvård eller en socialvårdsenhet vars klient patienten är.
 - Rätten gäller en representant för serviceproducenten, inte en namngiven arbetstagare.
 - Med tillhandahållare av social- eller hälsovårdstjänster avses till exempel kommunens hela hälsovårdscentral, inte en enskild hälsostation i kommunen.

Representant för en organisation som handlar med patientens skriftliga fullmakt 2/2

- En skriftlig fullmakt görs på fullmaktsblanketten i Recepttjänsten på Mina Kanta-sidorna för varje befullmäktigad organisation separat för varje tillhandahållare av social- och hälsovårdstjänster och apotek.
- En fullmakt gäller tills vidare.
- Den befullmäktigade organisationen skickar fullmakten till den tillhandahållare av social- eller hälsovårdstjänster eller det apotek som getts fullmakt. Uppgiften om fullmakten registreras i apoteks- eller patientdatasystemet.
- Då patienten flyttas till en annan serviceenhet hos samma serviceproducent ska de gamla fullmakterna återkallas och nya fullmakter undertecknas vid den nya enheten.
- När vårdförhållandet upphör (eller när patienten avlider) upphör fullmakten automatiskt,
- Patienten kan också återkalla fullmakten när som helst under pågående vårdförhållande.

Förvaring av skriftliga fullmakter, samtycken och förbudshandlingar

- De undertecknade fullmakts- och samtyckesblanketterna att handla för patientens räkning ska förvaras i 12 år efter att fullmakten eller samtycket upphört att gälla. Även blanketten för återkallande av fullmakt förvaras 12 år från den dag den undertecknades.
- De undertecknade blanketterna för samtycke och uträttande av ärenden på någon annans vägnar ska förvaras så att man vid behov kan bevisa att patienten verkligen har gett sitt samtycke, en fullmakt att handla för patientens räkning eller återkallat fullmakten.
- Blanketterna ska arkiveras systematiskt så att en viss persons blankett är lätt att hitta och så att blanketterna kan förstöras efter förvaringstiden.
 - Blanketterna arkiveras inte bland journalanteckningarna.
 - Det är viktigt att blanketterna förvaras omsorgsfullt så att obehöriga personer inte får tillgång till dem.

Mer information

- Verksamhetsmodell för det elektroniska receptet inom hälso- och sjukvården:

<https://thl.fi/sv/web/informationshantering-inom-social-och-halsovarden/anvisningar-och-tillampning/verksamhetsmodeller-och-verksamhetsmetoder>

Tack!

